

финитив, герунди хэм келбетлик фейиллердің қарақалпақ хэм рус тиллеріндегі сәйкес эквиваленттері сепленіу қасиетіне ийе. Олардың қарақалпақ хэм рус тилиндегі сепленіушілік ұқыпшылығының салыстырылуына изерт

лениуіне өз алдына және бір мәрте тоқтап өтуіге болады.

Бизің бул изертлеуіміз еле де теренірек қатнас жасауы талап етеді.

Әдебиетлар

1. Шахматов А.А.. Синтаксис и грамматическое значение. -Л.: 1941. –С.123.
2. Хошанов Б.Х. Пространственные и временные отношения в разнотелістелік тилде. -Н.: «Билим» 1992.
3. Виноградов В.В. Синтаксические взгляды и наблюдения академика Л.В.Щербы.

РЕЗЮМЕ

Мақола инглиз ва қарақалпақ тилларидағы от сүз турқумларига тегишли сүзларнинг келишиклар билан турланиши хусусиятларига бағишланган бўлиб, у қиёсий тарзда кўрсатиб берилган. Муаллифлар ҳар икки тилдан характерли тил воситаларини топиб, уларнинг келишиклар билан турланиши томонларини ёритади. Мақолада бу грамматик воситаларнинг оғзаки ва ёзма нутқда қўлланилиши хусусиятлари баён этилган.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются вопросы склоняемости именных частей речи в английском и каракалпакском языках в сравнительном аспекте. Авторы научно-обоснованно находят те грамматические средства, которые делают возможным склонение разных частей речи в этих сравниваемых языках. В статье указывается на те или иные грамматические специфические и общие стороны и пути их реализации в практике устной и письменной коммуникативной речи.

SUMMARY

The article deals with the problems of declension of nominative parts of speech in the English and Karakalpak languages in the comparative aspect. The authors scientifically found out such grammatical means which make it conducive to decline different parts of speech in these two compared languages. It's revealed in the article those and other specific and common grammatical rules and the ways of their realization in the practice of written and oral communication.

ФРАЗЕОЛОГИЗМЛЕРДИҢ СЕМАНТИКАСЫНДА ЭМОЦИОНАЛЬЛЫҚ – ЭКСПРЕССИВЛИК МӘНИЛЕР

А.Қ.Пирниязова – филология илимлериниң кандидаты, доцент
Әжинияз атындағы Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сүзлар: фразеологизм, эмоция, экспрессия, эмоционал маъно, эмоционал буюк, градация, сема.

Ключевые слова: фразеологизм, эмоция, экспрессия, эмоциональное значение, эмоциональный оттенок, градация, сема.

Key words: phraseologism, emotion, expression, emotion, emotional meaning, emotional shade, gradation, sema.

Сөздің күши сөз мәніси менен реңкине байланысly. Себеби, жеке сөзлер де, фразеологизмлер де тәбиятында ҳәр қыйлы. Мысалы, олардың бири кимди, нени болса да жай, әпиуайы атайды, екинши хызметти айрықша бир тәсирлилик барын аңғартып турады. Сөздің семантикасына тән ямаса қолланылуы процесинде пайда болатуғын усындай тәсирлилик-тилдеги эмоциональлық-экспрессивлик мәнилелер.

«Эмоция» сөзиниң тийкары – латын тилиндеги «emovere» – фейили, толқынландырыу, қумарлық оятуу деген мәнини билдиреди. Эмоция пайда ететугын тәсир жүрекке соғып, оннан белгили бир реакция табады. *Жүреги жылыды, жүреги жибиди, жүреги өртенди, жүреги сууыды, жүреги музлады, жүреги қайтты* сыяқлы фразеологизмлерде **жүрек** сөзиниң қолланылуы сонлықтан болса керек. Сондай-ақ, жүрек сөзиниң нәзик, сәрлы, ойлы, өкпели, қыймас т.б. сыяқлы эпитетлер менен сыпатланыуы да сол бир сезимталлық қасиетине байланысly екенлиги белгили. Түркий хэм басқа да тиллерде мәселен, парсы тилинде сезим билдириуши фразеологизмлер **жүрек** (сийрек болса да оның лексикалық варианты **жан**) сөзиниң тирек болып қолланылуы арқалы жасалады [5:37].

Эмоциональлық мәни - сезимниң, қарым-қатнастың, бағаның сөзге тән көриниси. Эмоциональлық мәни сөзде затлық-логикалық мәни менен де, өз алдына да өмир сүре алады. Эмоциональлық мәни контекстте көринеди.

Эмоциональлық реңк – эмоциональлық мәниниң тек бир көриниси, интонация арқалы бериледи. Ол белгили контекстлерде жийи қолланылуы нәтижесинде ассоциациялық байланыс бойынша да пайда болады. Ол мәни мазмунның өзи менен де байланысly бола алады. Сезимди билдиретуғын сөзлер бәрқулла дерлик эмоциональлық реңкти билдиреди.

Тилимизде эмоциональлық мәниниң сөз семантикасын да болатуғынын, екиншиден, эмоциональлық реңктин ауыспалы мәни, контекст арқалы, дауыс толқыны менен, синтаксислик хэм морфологиялық усыллар арқалы, үшіншиден, эмоциональлық мәнини сөзлердің ҳәр қыйлы усыллар менен күшейетуғынын, төртиншиден, түсиниксиз, ҳеш қандай мәніси жоқ сөзлердің де эмоция тууғыза алатуғынын көриуге болады.

Тилдеги экспрессивлик - айтылатуғын ойдың тәсирлилиги.

Пайтахтта **бас қостық...** . Ол бир топар адамның ортасында сигарет тутатқан болып, айналасына **көз жууыртты** тур екен.

Бул фразеологизмлер *гезлесуі, қарау* – деген вариантлардан гөре тәсирли.

Сөздің лексикалық негизги мәнісінде экспрессивлик бояу бола бермейди, гез келген сөз қолланылуы процесинде бара-бара экспрессивлик мәни билдире алмауынын есте тутуу керек.

Жеке сөзлерге тән эмоциональлық-экспрессивлик бояу фразеологизмлерде де болады. Яғный бурыннан қәлиплешип турақласқан айрықша экспрессив бояулы сөз дизбектери болады. Экспрессив фразеологизмлерди сол таяр түринде пайдаланып, сөйлеуши адамзат яки қубылыс тууралы өзиниң көзқарасын хэм оны қалай бағалайтуғынын билдиреди. Экспрессив бояулы фразеологизмлер сезимге айрықша тәсир етеди. Мысалы: *үрип ауызға салғандай, жүрек жутқан* деп жағымлы образ тууралы айтылса, - *қоян жүрек, тас бауыр* дегенлер жағымсыз образлар ҳаққында айтылады. Бул мысаллардағы экспрессивлик фразеологизмлер адам бойындағы жағымлы хэм жағымсыз әдетлерди тәсирли сүүретлейди. Фразеологизмлердеги эмоциональлық-экспрессивлик мәнилелер түркий хэм басқа тиллерде изертленгени менен қарақалпақ тилинде елеге шекем изертлеу объекти болмады [1;6;10:11].

Фразеологизмлер – адамлардың қарым-қатнасын, психологиялық сезимлерди эмоциональ-экспрессив сүүретлеуде көркем сөз шебериниң тил шеберлиги, өзіншелик стиль айрықшалығының бир көринисин көрсетеди. Фразеологизмлер көркем шығарма тилин жанландырыу менен бирге шығарма тилине миллий колорит береді. Фразеологизмлерди өз орнында жумсай билиу көркем сөз шебериниң сөз қолланылу шеберлиги менен, халық тили байлығын қанша меңгергенлиги менен ушласады. Жазыушының таңлауына қарай фразеологизмлер оның жеке стиль қуруындағы сөз қолланылуының бир усылы болып келеді.

Фразеологизмлерди жазыушының өз зәрүрлигине сай таңлап қолланыуы, оның ой-пикирине, эстетикалық талғамына, жәмийетлик-сиясий, философиялық көзқарасына сәйкес болып келеді. Жазыушы халық тилинің бар байлығын, сөз маржанларын өз шығармаларында дәретіушілик жактан жумсай отырып, өзине тән стиль дәретеди.

Әсиресе, талай заманлар бойы дәрелип, әуладтан әуладқа өтип, халықлық мийрасқа айналған фразеологизмлердің эмоциялық бояуы күшли, тилге көрик берип турады.

Фразеологизмлардың айырымларында экспрессивлик сөйлешүүшүнүн үякыя, белги, предметке сәйкес субъектив мүнәсибәтине, сондай-ақ дәрәтәишлик мүнәсибәтине байланыслы, базыларында хәдийсе, нәрсе, белгинин сыпат яки муғдар характеристикасы көзқарасынан болады.

Фразеологизмлардың мәнилеринин экспрессиясы хәр қыйлы, басқышпа-басқыш десек те болады. Олардағы мәни артып яки пәсейип барады. Адамлардың сезимлерин сүүретләуде жазыушылар үякыяға сәйкес шеберлик пенен фразеологизмлардан пайдаланады. Буны биз схема түрінде артып барыу → яки керисинше ← пәсейип барыу деп белгилесек болады.

Фразеологизмлардағы мәнилердин артып барыуын үш фразема мысалында көрген Ш.Рахматуллаев «қапа болыу» мәнисин тәриплей отырып «**мәни грация**» семасы деп атауды усыныс етеди. *Тағби хира* фраземасында (басланғыш басқыш, мәни кем-кем күшейип барады) → *дил(и) сийх* (мәни нормал халаттан жоқарырак) → бағр(и) кон фраземасында жүдә күшли дәрежеде [10:12-32].

Қарақалпақ тил билиминде фразеологизмлардың семантикасы ҳаққында С.Т.Наўрызбаева оларды өзинин образлылығы менен, экспрессивлик бояўының күшшилиги менен жеке сөзлерден хәм еркин сөз дизбеклеринен ажыратып көрсетеди [8:52].

Фразеологизмлар бир неше сөзлерден қуралғаны менен дара-дара сөзлер сыпатында қаралмайды, себеби олар жеке сөзлер усап ажыралмаслықты талап етеди, пүтин бир мәнини аңлатып келеди. Г.Айназарова қарақалпақ тилиндеги экспрессивлик-эмоциональлық бояўы күшли болған алғыс хәм ғарғыс мәнисиндеги теңлес еки компонентли фразеологизмларды атап өтеди [2:23]. Тилек хәм алғыс мәнили теңлес еки компонентли фразеологизмлар: түбин бир, шақан мың болсын, дәртлиге даўа, қәстеге шыпа берсин, абырайың асын, мәртебең тассын т.б. Ғарғыс мәнили теңлес еки компонентли фразеологизмлар: жайлаўыңды жаў алғыр, өрисинди от алғыр, көргениң хорлық болсын, жегениң таяқ болсын т.б.

Г.Айназарова теңлес еки компонентли фразеологизмларды тилде қолланылуына қарай семантикалық жақтан мынадай топарларға бөледі: 1. Адам сыпатламасына байланыслы теңлес еки компонентли фразеологизмлар; 2. Адамның минез-құлқын, ишки дүньясын сүүретлейтуғын фразеологизмлар; 3. Адамның ис-хәрекетин сүүретлейтуғын фразеологизмлар [2].

Усындай семантикалық топарлардың ишинен биз адамлардың минез-құлқы, ишки дүньясын сүүретлейтуғын фразеологизмларда эмоциональлық-экспрессивлик, мәнилердин айқын көринетуғынын байқадық.

Фразеологизмлардың ишинде ең көп ушырасатуғынлары адамның ишки дүньясын, сезимлерин сыпатлайтуғын фразеологизмлар. Оларды мынадай топарларға бөлип қараўға болады:

1. Қуўаныш, бахытты билдиретуғын фразеологизмлар: басына бахыт қоныў, қуўанышы қойнына сыймаў, төбеси көкке жетиў т.б.

2. Хайран қалыў, албыраўды билдиретуғын фразеологизмлар: ақылдан сасыў, аң-таң болыў, тышқан тесиги мың теңге болыў т.б.

3. Қыйналыў, қайғырыў, кеўлине келиў сыяқлы сезимлерди билдиретуғын фразеологизмлар: бөриге байлаған ылақтай болыў, жан саўдасына түсиў, жанын қоярға жер таппаў, жанына батыў т.б.

4. Қорқынышты билдиретуғын фразеологизмлар: жан ийманы қалмай, зәрреси ушыў, көзи әлле-пәлле болыў, хүрреси ушыў т.б.

Қарақалпақ тилиндеги фразеологизмлар ықшам қурылған, аз сөз бенен көп нәрсени түсиндиретуғын, терең мәниге ийе, экспрессивлиги, образлылығы күшли болған көркем сөз үлгилери. Бундай көркем фразеологизмлар арқалы адамның хәр қыйлы нәзик сезимлерин, кеўлиндеги өзгерислерди анық хәм айқын етип сүүретләуде ерисий мүмкин. Жазыушы өз шығармаларында қахарманларының психологиялық халатларын, ойын, руўхый жан дүньясын айқын хәм нәзик сүүретләу ушын фразеологизмларды мүмкин болғанынша сәйкесин таңлап алып жумсаўға хәрекет етеди. Көркем шығармалардан пикиримизди тастыйықлаў ушын мысаллар келтиремиз:

Байнияз бенен Айжанның келгени бурынғыдан да бетер **кеўлин көтерди** (Ж.Аймурзаев).

Жерден жети қоян тапқандай үйден шығыўым менен жуўырған екенмен (Ж.Аймурзаев).

Көктен тилегеним жерден табылды дегендей әсиресе мениң «кудайым» берип қалды (Ж.Аймурзаев).

Орақтан кейинги күлтелеп шыққан жоңышқадай шығып қиятырған шашлардың түгин қолым менен сыйпап көрип **қуўанышым қойныма сыймады** (Ж.Аймурзаев).

Бул көл қәсиби болсын, енди қыр қәсибинде де ақ отаўдың **асығы ашы келе береді** (К.Султанов).

Хә, баба, он жети жасымда атамның тағы маған қалып еди, **басыма бахыт қонды**. Патша деген ат көтердим (Мыспатша дәстаны).

Оң жағынан ай туўды, сол жағынан күн туўды, көптен күткени келип, бир ул, бир қызлы болды (К.Султанов).

Бул келтирилген мысалларда фразеологизмлар қахарманлардың психологиялық толғанысларын тәсирли етип жеткерийде ең тийкарғы көркемлеў қуралы ретинде етип тур. Адамның қуўаныш, бахытын сүүретләуде фразеологизмлар орынлы түрде таңлап алынған. Фразеологизмлар арқалы берилген сезимлердин кем-кем күшейе түсийи айқын көринип турады.

Мысаллардағы фразеологизмлардың орнына олардың синонимлерин: *үяқтың хошлады, қатты қуўанды, әрманы орынланды, шад болды, иси келисти, бахытлы болды, оғада қуўанды* – деп қолланғанда фразеологизмларды пайдаланғандай көркемлик тәсир болмас еди. Келтирилген фразеологизмлардың хәр биринде экспрессивлик-эмоциялық мәни оғыры жоқары хәм көркем дәрежеде. Оларды қолланыў арқалы хәр бир көркем сөз шебери өз шығармаларына тәсирлилик берип тур.

Халық аўыз еки әдебиятында, жазыушылардың шығармаларында да фразеологизмлар олардың тилин жанландырып, астарлап көркем етип сүүретләуде мүмкиншилик береді. Фразеологизмлар - таяр түрдеги халық даналығының үлгилери менен суўғарылған образлы ойлаў тилинің үлгиси.

Халық даналығына суўғарылған тил маржанларын көркем сөз шеберлери өз ой елегинен өткерип, шеберлик пенен пайдаланады. Жазыушы қахарманлардың сыртқы портрети менен қатар жан дүньясын, минез-құлқын, исенимин, дүньяға көзқарасын, психологиялық күйиниши-сүйинишлерин, руўхый жан дүньясын сүүретләуде таңлап фразеологизмларды пайдаланады. Көркем шығармадағы сезимге тәсир ететуғын сөзлердин бәри де шығарманың улыўма экспрессивлик үнлеслигин күшейтеди, эмоциялық бояўын көбейтеди, күшли сезим тәсирин пайда етеди. Түсиникти көркемлеп жеткизийде фразеологизмлардың роли үлкен.

«Астапуралла, астапуралла» деўи менен **жағасын ұслап, жағасына түкирди** (Ж.Аймурзаев).

Сырттағы аўхалды көрип, хәш нәрсеге түсине алмай, **аң-таңы болып тур еди** (Т.Қайыпбергенов).

Дәўлетбай бийдин көзлери алақлап, **тили тығылды** (Т.Қайыпбергенов).

Қызды көргенлердин кеўили тасты, нешшелер **ақылдан састы**, ат ойнатты бәлент-пәске, үш мезгиллик жолдан асты (Бозуғлан дәстаны).

Шешем орнынан түргелип отырды, мениң бул күтилмеген патыратқа **аўзым ашылып қалды** (Ш.Сейтов).

Жолланарда талайлар **таңлайын тақылдапты** айтысса да есапласарда қарыздар болып қутылған (Ш.Сейтов).

Келтирилген фразеологизмлардың мәниси *хайран қалыў, албыраўды* билдиреди. Бирақ усы сезимди билдиретуғын фразеологизмлардың хәр қайсысында өзине тән экспрессивлик-эмоциональлық бояў бар. Бири-биринен өткис етип сезим билдиреди. Олардағы мәни реңклерин контекст арқалы сеземиз. Олардың бирин екіншиси менен алмастырыў да мүмкин емес. *Тышқан тесиги мың теңге болыў* – сасып қалыў, албыраў, не ислерин билеў деген мәнилерди билдиреди. *Ақылдан сасыў* – фразеологизми де усы мәнини береді. Бирақ олар арасында эмоциональлық парк бар. Сонлықтан жазыушылар шығармаларында күшли сезимди билдирий ушын таңлап сөз қолланады:

Жумағұлдың де тынысы тарылып, **тышқан тесиги мың теңге болады** (Т.Қайыпбергенов).

Оны көрип қырк батыр **тышқан тесиги мың теңге болады** (Бозуғлан дәстаны).

Қайнаған ысыда қумларды басып,

Алаңлап көзлери **ақылдан сасып** (Күнхожа).

Қарасын көріп батырлар,

Ақылынан сасады (Бозуғлан дәстаны).

Бул мысалларда қахарманлардың психологиялық ойларын тәсірлі етип беріуі ушын фразеологизмлердегі экспрессивтік-эмоциональлық мәнилер есапқа алына отырып қолланылған.

Адамлардағы қыйналыу, қайғырыу, кеуліне келиу сыяқлы жағымсыз эмоцияларды беріуі ушын да бир қанша фразеологизмлер бар.

Бағжанның **иши ийт тырнағандай** илажсыз қалды (Ж.Аймурзаев).

Күте-күте **кеулим қамықты** (Ж.Аймурзаев).

Бул хабарды еситкен Палымның жүрегі қанасына сыймай буулыққан түрде хаялына да айта алмай **зәлел көрсен базаршыдай еңсесі түскен** халда үйге кирди (А.Бегимов).

Маман атының басын бурмай жолдасларын күтип артына бурылғаны сол, **жүрегіне шай тартқандай** силкинди (Т.Қайыпбергенов).

Күн-түн сегбир тартыпты,

Жүрек-бауыры болып қан (Мәспатша дәстаны).

Хаялдың көзинше сонша не? Ең болмаса еркек деген атым бар емес пе? – деп **зары-сияны** шығып, азар-безер болды (Ө.Айжанов).

Жаңабай бул күнлери **ышқыста**. (Ш.Сейтов).

Фразеологизмлер қахарманлардың әлұан түрлі психологиялық жағдайын, қыйналыу, қайғырыу, кеуліне келиу сыяқлы сезимлерін сүўретлеуде тәсири күшли, бояуы қанық шыққан.

Сыртым пүтин, ишим пүтин болып кетти. (Ж.Аймурзаев).

Көзі жасқа, кеулі замға толы он алты жасар сиңим бар еди, ядымнан қалмай жүр. (Бозуғлан дәстаны).

Сонша жүк көтерип шаршаған болса, муңаймаған бала алдында **үскини қуйылыуы** нақолай көринди ме, Маман да күлимледі (Т.Қайыпбергенов).

Қадирдан қәлемлесім Хожахметтиң қатты ауырып қалғаны **жан жүрегіме жара салды** (Ж.Аймурзаев).

Сары ууайымға түсип сарсыған, ақыры, өзине түскен жарақаттың себептерін излей баслады (К.Мәмбетов).

Ол бадабадтан қорқады, лекин күте қапаланды, **үскини қуйылы** қайтты. Күн өткен сайын **кеулимди кир баса баслады** (Ж.Аймурзаев).

«Суў қуй» – деп өмирлік жолдасы болған маған неге айтпай, Айжанға суў қуйдырады – деп гүманлы Бағжанның тағы **кеулі қабарды** (Ж.Аймурзаев).

Көріп отырғанымыздай адамдағы қыйналыу, қайғырыу, кеуліне келиу сезимлерін беріуде хәр қыйлы фразеологизмлер көркем сөз шеберлері тәрәпинен таңлап қолланылған. Олардың хәр қайсысында өзине тән экспрессивтік-эмоциональлық мәнилер бар.

Адамның ишки дүнясына тән сезимлердің бири – қорқыныш. Бул сезим де хәр қыйлы жағдайларға байланыссы пайда болады. Бул жағдайды көрсетіуде қолланылатуғын фразеологизмлер де хәр түрлі.

Жалт қарадым да кетип баратырған шығар деп **жүрегім суў ете қалды** (Ж.Аймурзаев).

Жау халықтың **жүрегіні жарыпты-мыш** (Ж. Аймурзаев).

Аттан түсип қарсы алдымда турған адамға көзім түсе кетті, **хүррем ушып, жүрегім жарылып кете жазлады**.

Самовардан төгілген суў алақаныма тийгеннен кейін ғана **аңым қашып кетип**, «бул самовар тесик екен» деп майданға шығарып қойдым. (Ж.Аймурзаев).

Молла кирип келгенде қыстың күні **төбемнен муздай суў қуйылғандай болды**. (Ж.Аймурзаев).

Бул фразеологизмлер қахарманлардың өмирі, тириши-лигиндегі хәр қыйлы ўақыға болған сезимлерін айрықша образлы етип жеткеріу менен бирге, олардың минезіндегі қырларды хәм сырларды ашып, нәзік тәрәптерін айқындап сүўретлейди.

Көзі тас төбесіне шықты, хаулыққан көз жанары лапала, солғын ажары қатыулана қалды (К.Султанов).

Демін еки ийнінен алады, **көзлери әлле-пәлле**, өзі он бес-он алтылар шамасындағы таз бала екен (Ш.Сейтов).

Еситкен қылтыйып секретарь қыздың **хүрресі ушып** басы көринди (И.Юсупов).

Қанзада қызының дөгерігін қыр айланып шыр-пыры шығып, **аңы қашып кетти** (А.Бекимбетов).

Көркем сөз шеберлері фразеологизмдерді экспрессивтік мәнінің күшшилигіне қарай өз шығармаларында түрлі стилистикалық реңктерді беріуі ушын жумсайды. Фразеологиялық синонимлер мәнісі жағынан да жеке сөзлердің эквиваленти бола алмайды. Олар жеке сөздің беретуғын мәнісіне қосымша түс береді. Мәселен, Ш.Сейтовтың «Халқабад» романында **жан ийманы қалмау** фразеологизми тек қорқыу мәнісін емес, ал есіннен айырыларлық дәрежеде қорқыу мәнісін билдиреди.

Жуўмақлап айтқанда, қарақалпақ тилиндегі эмоциональлық-экспрессивтік мәни билдириуші фразеологизмдердің билдиретуғын мәнилері хәр қыйлы. Олардың қурылысы да бирдей емес. Сөз дизбегі түрінде, сондай-ақ теңлес еки компонентли фразеологизмлер формасында да ушырасады.

Фразеологизмлер адамлардың минез-қулқы, дүняға көз қарасын, жасау жағдайларын билдиреди. Семантикалық мәни билдириуін сезимлердің күшейіу хәм пәсейіп барыу жағдайына қарап топарларға ажыратыу мүмкиншилигі бар. Усыған қарай көркем шығармаларда стилистикалық қолланылу мүмкиншилигі кең. Демек, қарақалпақ тилиндегі фразеологизмдердің эмоциональлық-экспрессивтік мәнілерін еле де теренірек изертлеу мақсетке муўапық.

Әдебиятлар

1. Абдуллаев А. Ўзбек тилида экспрессивликиннинг ифодаланиши. –Тошкент: «ФАН»,1981.
2. Айназарова Г. Қарақалпақ тилинде теңлес еки компонентли фразеологизмлер. –Нөкис: 2005.
3. Бекбергенов А. Қарақалпақ тилинің стилистикасы. –Нөкис: 1990.
4. Бердимуратов Е. Әдебий тилдің функциональлық стильлеринің раўажланыуы менен қарақалпақ лексикасының раўажланыуы. –Нөкис: 1973.
5. Голева Г.С. Фразеология современного персидского языка. -Москва: «Муравей», 2006
6. Йўлдошев Б. Ўзбек фразеологияси ва фразеогрфиясининг шаклланиши ҳамда тараққиёти. –Самарқанд: 2007
7. Қожақметова Х. Фразеологизмдердің көркем әдебиетте қолданылуы. –Алматы: 1972.
8. Наўрызбаева С.Г. Фразеологические единицы в каракалпакско-русском словаре. –Ташкент: 1972.
9. Рахматуллаев Ш. Ўзбек тилида феъл фраземаларнинг боғлашуви. -Тошкент: «Университет», 1992
10. Тулекова С. Фразеологизмы со значениями доброжелания и зложения в казахском языке. АҚД. -Алма-Ата: 1975.
11. Маматов А.Е. Семантико-стилистикальные особенности эмоционально-оценочных фразеологических единиц узбекского языка. –Ташкент: 1983.

Мақолада қарақалпақ тилидағы фразеологизмлар услубий буюқдорлиги улар маънолари эмоционал-экспрессив семалар ўрганилған. Фразеологизмларнинг эмоционал маъноларининг хәр хиллиги бадий адабиётдан олинған мисоллар билан изоҳланған.

РЕЗЮМЕ

РЕЗЮМЕ

Статья посвящается эмоционально-экспрессивным значениям в семантике фразеологизмов каракалпакского языка. Многообразии фразеологизмов с эмоциональным значением доказано примерами из художественной литературы.

SUMMARY

The article deals with emotional–expressive meanings in the semantics of Karakalpak phraseological units. The variety of phraseological units with emotive meaning has been proved by the examples from the works of fiction.